

حسین شاد

پورا نال محمد حسین شاد تے حسین شاد قلمی نال اے۔ 24 فروری 1936ء نوں چکو کی ضلع جالندھر (مشرقی پنجاب بھارت) وچ پیدا ہوئے۔ مڈھلی تعلیم ہوشیار پور (بھارت) وچ حاصل کیتی۔ 1947ء نوں قیام پاکستان ویلے گوجرانوالہ دے اک پسٹڈ وچ آن دے تے میٹرک دا امتحان گوجرانوالہ توں پاس کیتا۔ بعد وچ پنجاب حکومت دے پی ڈبلیو ڈی محکمہ وچ ملازم ہو گئے۔

سرکاری ملازمت دے نال نال اوہناں نے لکھن پڑھن دا کم وی جاری رکھیا۔ کہانی، ڈرامہ تے شاعری ایہناں دے میدان نیں۔ اوہ ریڈیو تے ٹیلی ویژن دے پروگرام دی کمپیئرنگ وی کر دے نیں۔ اوہناں دے کئی ڈرامہ سیریل پنجابی زبان وچ ٹیلی کاسٹ ہوئے نیں۔ ریڈیو پاکستان دے پروگرام ”سوہنی دھرتی“ وچ اوہناں دی آواز کئی ورہیاں توں گونج رہی اے۔ اوہ جنگ اخبار وچ ”راوی رُت“ دے عنوان نال پنجابی کالم وی لکھ رہے نیں۔ ماہنامہ لہراں لاہور تے ماہنامہ پنجابی ڈائجسٹ لاہور دے مدیر بنے نیں۔ اوہناں دیاں پنجابی کہانیاں دا مجموعہ ”شہر تے سُفنے“ تے شاعری دا مجموعہ ”موسمِ سلی بارڈ“ شائع ہو چکا اے۔ پر اوہناں دا خاص میدان کہانی کاری اے۔ اوہناں نے پنجابی افسانے نوں نواں اسلوب تے نویں موضوع دتے نیں۔ اوہناں نوں اپنے فن اتے پورا پورا عبور حاصل اے۔ اوہناں دے موضوع ساڈے معاشرے دے ہوندے نیں تے کردار وی جیوندے جاگدے چلدے پھردے محسوس ہوندے نیں۔ حسین شاد نے عام طور تے نچلے تے درمیانے طبقے وچوں اپنیاں کہانیاں دے مضمون لئے نیں۔ اوہ تنقیدی حوالے نال وی اپنا اک مقام بنا چکے نیں۔

گھسمیلا چانن

شبنو کہدھرے خیالاں دی دُنیا وچ گواچ گئی سی، دُور پار دے دیلیاں دی اتھی گنگی
 دُھند وچ۔ شبانہ بُوہے دی سرول اُتے بیٹھی ویٹرے وچ کھلے ہنیرے دچوں گواچی
 ہوئی شبنونوں پئی بھال دی سی۔ ویٹرے دے کھلے ہوئے ہنیرے وچ پرے کر کے
 باہر کھلن والے بُوہے دے کول ایویں تھوڑا جناتے گھسمیلا جیہا چانن اُبھر داتے
 نما ہو جاندا سی۔ اصل وچ ویٹرے دی ایس نکرے ستاں⁷ درہیاں دی عمر دا اوہا نکا ویر
 زمین اُتے لیکاں واہن دی کسے بے مقصد کھیڈ وچ رُجھیا ہو یا سی۔ شبانہ نوں دُکھ
 ہو یا اوہا شبنو والا روپ وی ایسے طرحاں دے کئی بے مقصد کھیڈ کھیڈا رہندا سی۔
 شبانہ جوان ہوئی تے شبنو اوہدے نال ای سی۔ اجے دو ہفتے پہلاں تائیں اوہدی ماں
 اوہنوں شبنو اکھدی اکھدی اک دم چُپ جیہی کر گئی سی۔ جُن کوئی وی اوہنوں شبنو نہیں سی
 اکھدا۔ اوہدی ماں جس ویلے شبنو کہدے کہے وچ مار دی سی تے اوہنوں انج لگدا سی جوہیں
 ویٹرے وچ کنیاں ساریاں بالڑیاں ہسن لگ پٹیاں ہون تے شبانہ اوہناں اُتے حکم چلا
 رہی ہووے۔ پراج شبانہ دہیز اُتے بیٹھی ہنیرے ویٹرے وچ جیہدی اک نکر وچ اوہے
 ویر دی موجودگی نے گھسمیلا جیہا چانن کیتا ہو یا سی اپنے توں وچھری ہوئی شبنونوں بھال دی
 پئی سی۔ اوہنوں شبنو دے ہا سنے اوہدے رو سے تے اوہیاں ضداں اڑیاں مُڑ مُڑ یاد
 آؤندیاں سن۔ یاداں جیہناں دا کوئی وجود نہیں ہوندا۔ جیہناں نوں تسیں پھر کے کول نہیں
 بھٹا سکدے۔ یاداں تے پرے کھلوتیاں پنیرے بدل بدل کے جھکائیاں دیندیاں ہندیاں
 نہیں تے بندہ اپنی بے ہوشی تے مجبوری دے دُکھ جرن توں سوا کچھ وی نہیں کر سدا۔
 شبانہ نے اپنے سرنوں اک زور دا ہلونا دتا، یاداں دی گنڈھ نوں پرے سُٹیا اپنے

کھلے ہوئے خیالاں تے گواچی ہوئی روح نوں سمیٹیا، فیر ٹرے گوہ نال لیکال ایکدے آفتاب ول تکیا۔ اوہنوں جوان ہوندیاں کتے ورہے لگن گے۔ کس طرحاں راتوں رات ایہہ اک چائن مینار وانگوں اُسر کے دیہڑے دیاں کندھاں توں اُچا ہو سکدا اے۔ کس طرحاں ایہہ میرا تے ایس گھر دارا کھا بن سکدا اے۔ کس طرحاں میرے پیو دے گواچے خاندان دی نشانی بن کے اوہے ہون دی گواہی دین جوگا ہووے گا۔ خوف تے بے یقینی نے آفتاب دے چائن وجود نوں حالے تائیں شبانہ دیاں نظراں وچ گھسیدلا جیہا کیتا ہو یا سی۔

شبانہ نوں بے یقینی تے بے وساہی دے اُتھے کھوہ وچ اوہدا وڈا بھرا نور ایس طرحاں لٹکا گیا سی کہ اُتانہ اُبھرن دی اوہدے وچ سکت ای باقی نہیں سی رہی۔ اوہ سوچدی سی کہ ماں نوں انج نہیں سی کرنا چاہیدا۔ اوہنے سارا پیار تے مکمل حیاتی اک پل وچ ای نور اُتوں وار دتی سی تے اپنی شبو واسطے کچھ وی نہ چھڈیا۔ سگوں اوہدے کولوں تے اوہدا اپنا آپ وی کھوہ لیا۔ شبو تے بن کدھرے ہے ای نہیں۔ بن تے بس شبانہ ای رہ گئی اے جیڑی بے یقینی تے بے وساہی دے اُتھے گنگے کھوہ وچ لٹکی پئی اے تے اوہدا نکا ویرا یہناں دکھاں توں انجان اے۔ اوہنوں تے اکاپتہ نہیں اے کہ اوہدی بھین کیڑے کھوہ بے وچ کھب گئی اے۔ نہ اوہ اوہنوں ایس اُتھے کھوہ تے گنگے کھوہ بے وچوں کدھن جوگا اے تے نہ ای واج مار کے حوصلہ دین جوگا اے۔ اوہ تے آپ کسے ویلے وی کھیڈن واسطے چن منگ سکدا اے۔ میری حیاتی دا تے اوہ آپوں چن اے پر پہلیاں تاریخاں دا چن، چودھویں دا ہون لئی تے حالے بڑیاں ای کالیاں راتاں میری اڈیک دی راہ وچ کھلوتیاں ہو یاں نہیں۔ اڈیک وی لائی ای جا سکدی اے۔ تا نگھ وی لگ سکدی اے پر ایہہ بے یقینی، ڈر، خوف اُن ڈٹھیاں روتاں دا ڈر خوف پر اوہ تے چودھویں دا چن سی۔ نور تے پورے گھر دا نکھریا ہو یا چائن

سی، خیر اوجھنے اپنے آپ نوں آپ گزہن لالیا۔ اپنا حُسن، اپنی جوانی اپنا جو بن بھرا چا پن
 آپ گوا لیا۔ اوجھنے اپنے آ لے دوالے زہری دھوئیں دے کالے بدل انج کھلا لے
 کہ ادھ اپنے سارے وجود سمیت گواچ گیا۔ اپنے سلکھنے لہو وچ زہرائ زہر بھرا لیا تے
 میرے لئی ہنیرے اسی ہنیرے، ڈر، خوف، بے یقینی تے لمی جدائی تے اڈیک ایہو
 اسی مقدر اے۔

کڈے سوہنے دن سن، خوشحالی تے ہا سے توت دی کو دھی تے سحری چھاں انگوں
 سارے گھر وچ کھلے ہوئے سن۔ انور دیاں گھاں مٹھیاں پیاریاں باسیاں بھریاں،
 شان اسی دکھری سی ادھناں دے گھر دی۔ اک دن پتہ نہیں کس طرحاں ظالم پھر اُتریا، انور
 نے ٹھک کر کے باہر لوہا کھولیا تے اوہی زبان وچوں بکھن والے اکھر زخمی سن، وڈھے
 جکے ہوئے۔ کسے نوں کچھ وی سمجھ نہ آئی۔ شبانہ حیران تے ماں پریشان۔ اکھراں دی وڈھ
 ٹک و دھدی گئی۔ اوہے چہرے دا چا پن تے رنگ سواہ ورگا پچھکا ہو گیا تے اوس
 ویلے پتہ لگا کہ انور تے ہیر دُن پیندا اے۔ ماں تے شبانہ دے مونہوں ہوکا جیہا نکلیا۔
 اُتلا ساہ اُتے تے تھلے داساہ تھلے۔ ماں نے دو ہتھ پیر وچ ماری۔ جھین نے ہتھ
 سینے اُتے رکھ لیا جیہدی محراب تھلے دل دافانوس زور زور دی ڈولیا۔

دلہیز اُتے بیٹھیاں شبانہ نے بے دھیانی وچ اپنے متھے تے لگے پھٹ دے
 نشان نوں ہتھ لایا تے زخم جویں اک دم جاگ پایا ہووے۔ ادھ سکولوں پڑھا کے آئی سی۔
 بوہے تیکر آن دا کسے نوں پتہ وی نہ لگا۔ انور زخمی لفظاں نال کچھ کہہ رہیا سی تے کمرے
 دیاں شیواں نوں ایدھر اُدھر سٹ رہیا سی۔ اوہا وجود وی اوہے لفظاں طرحاں
 بے لہو لگا سی۔ بے یقینا ڈاٹواں ڈول۔

”توں — توں کیوں نہیں سمجھدی ماں میںوں کتنی زہر... زہر دست ضرورت اے
 پیسیاں دیں ماں میرے اندر دے سینے وچ، میرے سارے وجود وچ جوکاں اُتر

آیاں نہیں جتنی دیر تائیں دھواں، ہیر وٹن دا دھواں میریاں رگاں وچ نہیں اترے گا۔ ایہہ جوکاں میری رت دے گھٹ بھر دیاں رہن گیاں۔ میری نس وچ چوڑھیاں وڈھ دیاں رہن گیاں۔ ماں، بچا لے مینوں خدا دے واسطے پیسے دے مینوں پیسے دے ماں“

انور نے اپنے کندھے ہتھان نال ماں دی چادر دے پتے نوں پھڑپھڑایا ہو یا سی۔ اوہ سارا وجود وی کتب رہیا سی اوہ چادر نوں زور زور نال ہونے دے رہیا سی تے ماں دی چادر سرتوں ڈھک کے اوہ دے پیراں اُتے دگ پئی سی۔ ماں نے الماری وچوں اپنا بٹوا کڈھیا تے انور نے اوہ بٹوا ماں کولوں کھوہ لیا تے پاگلاں وانگوں وحشاں دی طرحاں بٹوے چوں سارے نوٹ کڈھ لئے تے بے واتا وڈے بٹوے ول بھیج ٹریا۔ اوس ویلے شبانہ بوہے وچ اوہ راہ ڈک کھلوتی۔ پر انور اُتے وحشت سوار سی۔ اوہ خورے ساریاں رشتیاں دا تقدس دھوئیں وچ گواچکیا سی۔ اوہ نے اپنے پورے زور نال شبانہ نوں دھکا دے کے پرے سٹ دتا تے باہر ول نش گیا۔ شبانہ دا سر بٹوہے نال ٹکرا کے زخمی ہو گیا۔ رت دی پھوار دگی پر شبانہ فیر دی انور دے پچھے نس پئی۔ اوہا کالر پچھوں پھڑکے کھچیا۔ ”نہیں جان دیاں گی میں تینوں“ پیسے واپس کر دے ماں نوں کیوں ڈاکو بن گیا ایس اپنے اسی گھر نوں لٹ رہیا ایس۔ انور نے اوہ نوں فیر اک دھکا دتا تے شبانہ پچھے نوں دگ پئی ماں نے اگانہہ ودھ کے سانہو لیا۔ پر انور نش گیا سی۔ لہو نال رنگے مستھے نوں ماں نے اپنی چادر دے پتے نال صاف کر کے زخم اُتے پتی بھہ دتی۔

ایس توں مگروں انور نوں گھر لٹنوں کوئی نہ روک سکيا۔ اوہ ہیر وٹن دے نشے وچ ڈبا گھر وڑا تے سب کچھ ہو بچھ کے لے جاندا۔ شبانہ تے ماں نکلے آفتاب نوں اپنی جھولی وچ لکا لیندیاں۔ کدھرے انور دے مکروہ پر چھا دیں آفتاب نوں وی گرہن

نہ لادین۔ نور خالی تے بے وادیاں اکھاں نال سب نوں تکدا تے گھرنوں ٹٹ پٹ
کے لے جاندا۔ شبانہ تے ماں نوں بے آسرا تے کمزور ہوں دا دکھ دے کے مڑا دس
دن ای آؤندا جس دن فیروہنے ٹٹ مار کرنی ہوندی۔

اخیر گھر اُجڑ گیا۔ گھر دا بھاٹا ٹینڈا، ماڑا موٹا جیٹرا فریچرا وہ گھنے لے بے اوہنے
ہونجھ کے دھومیں راہیں اڑا دتے۔ گھر دے نال نال ماں دھی دے پرس تے
سوٹ کیس دی خالی ہو گئے تے دل بھر گئے۔ دکھاں درداں نال اکھاں وچ بے آسی
دی دھوڑ دورتا میں کھل گئی جتنے ہنجواں دے پانی نوں خشک کر دتا۔ جدوں کچھ دی باقی
نہ بچیا تے انور نے گھر آؤنا ای چھڈ دتا، اوہ کدھرے نشے بازاں دے ڈیریاں تے ننگی
زمین اُتے بن پانی دی مچھی دا لگوں تڑوٹا پیا رہندا تے ایہہ آس لائی رکھدا کہ خورے کوئی
پرانا بلی اوہنوں ہیروٹن بھرے سگریٹ دا اک آدھ سوٹا لوادیوے پرکون۔ سب نوں اپنی
اپنی چئی ہوئی سی۔ ہر کوئی اپنی سولی اُتے آپ ای لکھیا ہو یا سی۔ بے رحمی تے بے مروتی
دے ایہہ موسم اوہدے ذہن دیاں باریاں وچوں جھانکدا۔ اوہ واپس گھر پر تن دا سوچدا
پرہن خورے توبہ دے ویلے بیت چکے سن۔ گھر جان دی ہمت ہُن نہ اوہدے جُتے وچ
سی نہ روح وچ تے نہ اوہدیاں اکھاں وچ سی، بے جان لاش زمانے دیاں ٹھوکر
وچ تے بے رحم سمے دے پیراں تھلے دھولی ہوئی۔ اوہنے اپنیاں اکھاں بند کر لیاں
ساہ گوا دتا تے روح خالی کر لئی ہمیش لئی۔

گھر انوردی لاش اپڑی تے شبانہ دیاں اکھاں تے ماں دا دل پاسٹ
گیا۔ گھروں دو جنازے چکے گئے۔ انور گھروں باہر رہندا سی تے شب تو ماں دے آسرا
جیوندی سی۔ انور جیوندی سی تے ماں روز مردی سی۔ آج اوہ مر گیا تے ماں دا روز دا
مرنا جیوناں تک گیا۔ اوہ ایسی موت مر یا جیٹری مانواں نوں بے موت مار دیندی اے
تے بھیناں نوں بے آسرا کر دیندی اے۔

شبانہ گھر دے بُو ہے دی سردل تے بیٹھی گواچی ہوئی شبنونوں بھال دی سی یاں
 ماں دی اڈیک وچ سی یاں فیر اپنے جوان بھرا دے آون دی آس لاکے بیٹھی سی جیڑا
 ظالم نشے دی پھانسی چڑھ گیا سی۔ اوہ بھرا جیڑا بھرے گھر دار اکھاتے اوہ دے موئے
 پیٹو دی نشانی سی۔ کون کسینوں پچھے کہ شبانہ توں کیہدی آس تے دہیز تے بیٹھی اس۔
 کدی گئے دی مڑ کے آئے نہیں۔ اوہیاں خالی اکھاں وچ سوائے خوف دے کچھ نہیں
 سی۔ پر دُور پرے ویٹھے ہنیرے کونے وچ آفتاب دا گھسمیلا چانن ہوئی ہوئی کھنڈا
 جا رہیا سی۔ اوہیاں بے جان اکھاں وچ روشنی دی اک لکیر ابھیر رہی سی۔ "آفتاب دا
 چانن" اوہی روح وچوں اک آس بھری آواز ابھری۔ ایہہ چانن اسی میرا کل اے اوہ دے
 آئے دوالے کھلری بے یقینی تے بے وساہی، ڈرتے خوف دے ہنیریاں دی تنی ہوئی
 چادر وچوں روشنی دیاں کرناں اوہ دے چہرے اُتے پے رہیاں سن۔ انج جا پداسی جویں
 اوہنے گواچی ہوئی شبنونوں لبھن دی راہ لبھ لئی ہووے۔ میرا ویر، میرا آفتاب آون والی
 بھلک وچ ضرور چمکے گا۔ گھر دے سارے ہنیرے مک جاون گے۔ کوئی موت دا
 سوداگر ایہدیاں رگاں وچ زہر نہیں اتار سکے گا۔ میں اوہ ہتھ توڑ دیاں گی جیڑا ایس
 آفتاب نوں گمناون دی کوشش کرے گا۔ اوہنے اگانہہ دودھ کے آفتاب نوں اپنی
 چادر دی بکل وچ لکولیا۔ ایہہ گھسمیلا چانن چودھویں رات دا چن بنے گا۔ انج جا پداسی
 جویں اوہنے اپنے پورے کل نوں محفوظ کر کے شبنونوں لبھ لیا ہووے۔

(غیر مطبوعہ)

